

Zelfs is het Nouchitisch verbond over de bezits-
quaestie zeer sober, want wel herhaalt God, hetgeen
Hij bij de schepping gesproken heeft; wel geeft
Hij den mensch meer heerschappij over de aarde;
wel regelt Hij de straf op de overtreding van het
zeede gebod, maar van een nadere bepaling van
den eigendom lezen we niets. Het eenige, wat uit
dit gedeelte van de Schrift voor ons onderwerp
eenige beteekenis heeft, is het feit, dat God in
Babel de zondige en onnatuurlijke eenheid der
menschheid breekt, en aan ieder volk zijn eigen land
en grenzen geeft. Hier zien we weer, dat de zonde
een scherpere begrenzing en afscheiding noodzake-
lijk maakt. Wat in een zondeloze bedeeing nimmer
geschied zou zijn, moet nu plaats vinden, en de
verdeling en splitsing der volkeren bewijst al-
leen, dat door den zondeval een ongestoorde ge-
meenschap, en een communaal leven, dat waarlijk
zegen afwerpt, tot de onmogelijkheden behoort.

We komen nu tot Israël.

Hierover zou veel te schrijven zijn.

De Mozaïsche wetgeving is van het grootste be-
lang, doch ik moet mij beperken. Het gaat in deze
artikelen niet over den eigendom in het algemeen,
doch bepaaldelijk over de vraag, of de Schrift ons
privaat- dan wel communaal bezit leert, en deze
vraag sta ook in ons onderzoek naar den toe-
stand in het bondsvolk op den voorgrond. Hoe
zijn nu hier de bezitsverhoudingen geregeld? Aller-
eerst moet opgemerkt, dat voor Israël de eigendom
een religieus karakter draagt¹⁾. Zoo is het in
zekeren zin voor alle menschen, want God is de
volstrekte eigenaar. Hij geeft den mensch het goed.
Wij hebben de heerschappij van Hem ontvangen.
Die heerschappij mogen wij alleen oefenen naar
Zijn ordinarieën, en het is er verre vandaan, dat
het bezit buiten God omgaat. De zondeval van
den mensch heeft juist mede hierin bestaan, dat
de mensch zich aan het goed Gods heeft ver-
grepen. De Heere had aan Adam en Eva alle
boomen des hofs tot spijze gegeven, maar den boom
der kennis uitgezonderd. Aan dien boom mocht de
mensch niet komen. Dat was speciaal goed voor
den Heere, en ziet nu is de mensch niet tevreden
geweest met hetgeen hij had, doch hij heeft zijn
hand uitgestrekt naar dien verboden boom. En
evenals de zonde, d.i. de breuke met God, ook
geschied is, door schennis van de bezitsordinantieën,
kan er voor ons alleen gerechtigheid, d.i. recht ge-
bruik van het aardse goed wezen, door het te ge-
bruiken in den dienst des Heeren, en in gemeen-
schap met Hem. Ook nu, en voor allen geldt het:
de aarde is des Heeren, mitgaders hare volheid.

Dit is in bijzonderen zin voor Israël van kracht.
Dit volk staat in bijzondere betrekking tot den
Heere.

Het is in onderscheiding van de andere volken,
Zijn speciale erve en Zijn zoon, en die nauwe,
religieuze relatie drukt haar stempel op heel het
leven van het bondsvolk. Ook het sociale leven
staat onder het beslag van deze betrekking. Daarom
moeten wij met allerlei conclusies wel voor-
zichtig zijn, want wat voor 's Heeren bijzonder
volk geldt, is nog geen wet voor andere natieën
en alle volken. Dit bijzondere blijkt b.v. in de eerste
plaats, dat de Heere alle bezit in Israël, in den
volstrekten zin des woords, Zijn eigendom noemt.
„Het land is Mijne, dewijl gij vreemdelingen en
bijkomers bij Mij zijt”, zegt de Heere in Lev. 25:43.
Van Kanaän heet het: „een land, dat de Heere,
uw God bezorgt; de oogen des Heeren zijn
gedurig daarop van het begin des jaars tot het
einde des jaars” (Deut. 11:12). De Heere spreekt
later bij de profeten van Mijne goud en Mijne
zilver; Mijne olie en Mijne reukwerk; Mijne
koren en Mijne most; Mijne wol en Mijne
vlas (Ezech. 16:19; Hosea 2:7, 8), terwijl Hij
van het goed de tienden en de offers vraagt, en
de stoffelijke welvaart verbindt aan de onderhou-
ding van Zijn geboden. Wat voor den mensch in
het algemeen geldt, dat God de eigenaar en hij
slechts rentmeester is, ontvangt voor Israël een
exponent, en principieel beschouwd kan er eigen-
lijk van eigendom bij het volk der genade niet ge-
sproken worden. De Heere is in den volsten zin
des woords bezitter, en het volk heeft het goed
slechts in bruikleen.

Een tweede karaktertrek vraagt onze aandacht.
De eigendom wortelt in Israël in de geslachten.
Het gezin, de familie, het geslacht staat op den
voorgrond.

De tegenstelling onder het volk der belofte is
niet die tusschen individu en gemeenschap, tus-
schen persoon en het geheel, want dit individualis-
me kende Israël niet, doch tusschen het gezin en
de gemeenschap. Niet het individu, niet de persoon
is het subject van den eigendom, maar het huis.
Het goed is bezit van het geslacht. Het blijft in
dezelfde familie, en gaat over van ouders op kin-
deren, en wie slechts even denkt aan de lossings-
plichten (Lev. 25:25, 48) en aan het erf-
recht, die in de Mozaïsche wetten nauwkeurig zijn
geregeld, stemt toe, dat voor het individuele het
geslacht of het gezin in de plaats treedt. In wat

wij privaateigendom zouden noemen, zit dus reeds onder
Israël een zeer sterk communaal element, en dit
communale waarschuwt ons een al te sterke paral-
lel te trekken tusschen de verhoudingen in Israël en
den toestand ten onzen. De bezitsvorm daar is een
andere. En in verband hiermee wil ik even ingaan
op een bewering, die dikwerf gehoord wordt, om
het communaal bezit te bestrijden, en het altoos-
durende van den privaateigendom te verdedigen.
Men zegt dan: wanneer God socialisatie had gewild,
zou Hij bij de verdeling van Kanaän het land
wel tot eigendom van het geheel geproclameerd,
en niet tusschen stammen en geslachten scherpe
grenzen hebben getrokken. Nu volgt uit deze ver-
deeling slechts tweemaal. In de eerste plaats, dat
in een bedeeing van zonde geen socialisatie moge-
lijk is, wat reeds eerder werd betoogd, en de
Heere Zijn volk kennende, het aan deze proef niet
gewaagd heeft, en ten tweede, dat de verdeling
van het aardse goed, of wil men privaateigendom
in geen enkel opzicht zonde of diefstal is. Dit moet
toegestemd. Maar verder moet en mag men ook
niet gaan. Meer heeft de verdeling van het land
der belofte ons niet te zeggen. Zij predikt ons
allermint, dat het privaateigendom in die mate on-
schendbaar is, dat deze vorm nimmer mag gewijzigd
worden, en zij wijst ons evenmin een maatschappij-
vorm voor dezen tijd aan. Bovendien mag niet
vergeten, dat gelijk boven is opgemerkt, de grond
het bezit werd van een familie. Er was geen par-
ticulier, individueel, maar alleen familie-eigendom.
In dezen bezitsvorm kwam de communale kant
dus sterk uit, en dit heeft des te meer beteekenis,
omdat de grondeigendom den grondslag vormde
van het economische leven in het volk Israël.

Deze vorm van bezit gaf aan het sociale leven
vastheid.

Dr van Es merkt zeer terecht op, dat, al waar-
borgt een individualistische regeling een grootere
mate van persoonlijke vrijheid, en al legde dit ge-
slachtsverband den Israëliet tal van verplichtin-
gen op, als b.v. het losserschap en het leviraat-
huwelijk, toch deze organische bezitsregeling het
maatschappelijk leven in sterke mate stabiel maak-
te. „Door zijn wettelijk recht op den grondeigendom
zou de Israëliet in zijn sociaal strijd altijd een
vasten grond onder zijn voeten behouden. In dagen
van tegenspoed vond hij steun in zijn geslacht, en
deze steun was daarom van zoo groote waarde,
omdat hij op natuurlijke wijze, en als van zelf
den Israëliet toekwam, terwijl de gebondenheid,
welke deze regeling van den eigendom medebracht
een natuurlijk karakter droeg, algemeen was,
en op patriarchale wijze onderwerpingeischte
aan een gezag, dat uit het leven zelf
geboren werd”²⁾.

K. D.

¹⁾ Van Es, a.w. blz. 331.

WIJSBEGEERTE.

In de school der wijsbegeerte.

XVI.

Heteerste contact.

Als twee kampvaardige, pezige leeuwen stonden
ze tegenover elkander: Hellenisme en Christendom,
het wijsgeerig verstand en het christelijk geloof.

De eerste botsing, op den Arcopagus, scheen voor
Paulus geen „succes” te zijn, want de apostel werd
weggehoond door de spotters. Maar de spot is een
gevaarlijk wapen. Spot is het wapen der machte-
lozen. En eigenlijk ook het geweld, waarmee de
vervolger later tegen het christendom tekeer ging.
Met de „wapenen der barbaren” heeft men nog
nooit één geestesrichting vernietigd. De gewone
ironische loop der geschiedenis is, dat de ver-
slinder zelf wordt verslonden.

Maar vergeten we niet, dat het christendom (re-
dege actief was. Het gedroeg zich niet als een
lam, dat stemmeloos is voor het aangezicht van
zijn scheerders. Tenminste niet op geestelijk ter-
rein. Hier leverde het slag. De eerste eeuwen van
het christendom hebben zich als een schitterend
drama afgespeeld op een permanenten Arcopagus.

Laat ons goed indenken wat dit beteekent.
Indien de apostelen van Jezus alleen geërfd had-
den de taak, om het evangelie des koninkrijks te
prediken aan de visschers en boeren van het platte-
land, zouden ze geen theologisch-wijsgeerig stelsel
noodig gehad hebben.

Maar men ziet het aan Paulus' brieven en aan
het evangelie van Johannes, dat de apostelen van
het begin af er op bedacht geweest zijn „wijsheid”
te spreken onder „volmaaktten”.

Deze wijsheid was in beginsel en schema
reeds: christelijke wijsbegeerte.

Eenerzijds stond deze wijsbegeerte in felle anti-
these tegenover de „wijsheid der menschen”.

De Grieksche filosofie is gebaseerd op de vond-
sten der rede. Zij is kritisch en individualistisch.
Eigenlijk ook pessimistisch, want in zijn instinctief
wanhopen aan de ontdekking van de waarheid,
neemt de Grieksche wijsgeer genoegen met het
streven naar wijsheid en het liefhebben van wijsheid.

Het evangelie is gebaseerd op het geloof, en
bevat de wijsheid Gods, „eene wijsheid, niet
dezer wereld, noch der oversten dezer wereld, die
niet worden”, maar eene wijsheid, „bestaande
in verborgenheid (mysterie), die bedekt was, welke

niemand van de oversten dezer wereld gekend
heeft”. God heeft ze ons „geopenbaard door Zijnen
Geest” (1 Cor. 2).

Dit bovenverstandelijk karakter van de evan-
gelische wijsheid vindt men echter alleen in de
stof, de substantie, niet in den vorm en de in-
kleeding.

Formeel was het evangelie een leer, die zich
aanbood aan het denkend verstand. Het was rede-
lijke (letterlijk: logische, in tegenstelling van me-
chanische) godsdienst.

Men kan daarom veilig zeggen, dat het Nieuwe
Testament voor den Hellenistischen intellectueel,
die eenmaal door het geloof de dwaasheid van
het kruis had aanvaard, een welzamengevoerde we-
reldbeschouwing inhield, die gerust kon wedijveren
met de sublieme stelsels van de allergrootste Griek-
sche denkers.

De problemen, waarmee de Griek een serie een-
wen lang had geworsteld, namelijk van de ver-
houding tusschen stof en geest, mensch en natuur,
God en wereld, — hebben in de „leer der apos-
telen” een principiële oplossing gevonden.

Het „onoverwinnelijk” dualisme is overwonnen,
eerstens door het feit, dat het Woord vleesch werd,
en tweedens doordat God in Christus alle dingen
verzoent tot Zichzelf, hetzij de dingen, die op
de aarde, hetzij de dingen, die in de hemelen zijn
(Col. 1:20).

Hier kon de discipel van Plato hogere wijs-
heid leeren.

En evenzoo was het ontroerend raadsel der tegen-
strijdigheden in de wereldgeschiedenis opgelost.

„Want wij weten, dat dengenen, die God liefheb-
ben, alle dingen medewerken ten goede” (Rom.
8:28).

Toch was dit alles slechts wijsbegeerte in kiem.
Het waren verspreide materialen, die nog moes-
ten worden opgebouwd tot een systeem.

Tot dien opbouw heeft de ongelooflijke filoso-
fie de kerk door de antithese gedwongen.

Het christendom begon met den Griek alles
af te nemen, wat hij als zijn verstandelijke heer-
lijkheid liefhad.

Er werd hem geen ruimte tot versmelting of
synthese gelaten.

Hij moest zijn intellectuele leven eerst ver-
liezen, vóór hij het kon behouden.

Want het christendom is niet de betrekkelijk
hoogste, maar de absolute wijsheid.

Just door aan het beginsel der absolute wijsheid
vast te houden, heeft het christendom tenslotte
ook de absolute zege behaald.

En deze zegepraal bestond ook hierin, dat aan
de kerk „de buit van het overwonnen land” in
handen viel.

De Grieksche filosofie, die zich op leven en
dood tegen de christelijke kerk verweerde, heeft
haar wapenen moeten inleveren en is de dienst-
maagd (ancilla) van het christendom geworden.

Natuurlijk gebeurde dit niet zonder slag of stoot.

Er zijn tijden geweest, dat het schoon, of de
kerk eenige veeren zou laten in de plakhanden
van hare bestrijders.

Twee sterke concurrenten dongen met haar naar
de gunst van de Hellenistische ziel.

Het Stoïcisme oefende een wegslepende be-
koring uit op zedelijk gebied.

De Stoïcijn, Cicero, schreef een boek „Over de
plichten”, dat voor vele christenen een model van
christelijke moraal scheen te zijn, zoodat de kerk-
vader Ambrosius, bisschop van Mijsan, dit werk
uitgaf in een christelijk gewaad en het als een
soort levenshandboek in de kerk invoerde.

Een tijdlang werd de monnik, die op Stoïsch
manier zich in het dooden van wereldlusten train-
de, een filosoof genoemd.

En op wijsgeerig-religieus gebied was de impo-
sante mededinger van het christendom het Neo-
Platonisme, door Hoekstra genoemd „de laat-
ste geweldige strijptrekking van het stervend
heidendom, de laatste poging aan de wassende
macht van het christendom het hoofd te bieden”.

Het mystiek pantheïsme van Plotinus was voor
de kritiek-moede Hellenisten inderdaad om van te
watertanden.

Maar de kerkvaders hielden koop.

Origines mocht de stoutheid begaan het Nieuw-
Platonisme samen te smelten met het christelijk
evangelie, zoodat de Neo-Platonist Porfyrius, zijn
werken lezende, zich met hem eensdenkend ver-
klaarde, uitgezonderd „de vreemde fabelen”, —
de heele reeks van theologen, die men de Noord-
Afrikaansche school noemt, verzette zich tegen de
poging tot het vormen van een bemiddelingstheo-
logie.

Van Tertullianus is de spreuk: „Wat heeft Athene
en Jeruzalem, de academie en de kerk, de christen
en de ketter gemeen?”

Ja zóó scherp stelde hij de theologische denk-
methode tegenover de wijsgeerige verzinning, dat
hij de logische ongerijmdheid als een wezenlijk
bestanddeel van het christelijk geloof proclameerde,
zeggende: Credo quia absurdum, ik geloof omdat
het onredelijk is.

Maar toen de kerk, getrouw aan haar beginsel,
de Hellenistische wereld veroverde, niet door haar
te verpletteren, maar door haar te heiligen, kwam
de zaak toch iets anders te staan.

Noch in
van de wa-
der Grieks-

Achterom
problemen
ruimsten z

Het eers-
vraag van

Het twee-
de vraag n
van Christ

En het d-
mensch be-
de vraag v

verband m
Nu zijn
de kerk

in hun red-
weest.

Arius, di
Nestorius e
ting van de

tus bestree
heid der e-
zelfs wanne

zienswijze
de wijsbege
tegenover
de redelijk

schijnredeli
Dit gesch

Maar be-
den is nie
ming, oord

discursief,
theolog
telijke wijs

loovig wet
Hoewel

van Nicea
van de ker

tegenover
nemelijk t

Niet alle
ving door

stantie, v
heele serie

een aantal
manier, di

sche schol
Men kan

gen, dat b
muleeren

belemmer
niet bevre

Daaruit
„geloofsso

geworden.
Het vol

mag niet

P. J. C

De „kin

schouwing
tijd in de

Misschi
de verdw

een logist
zooveel v

onderwer
lijkheid v

ook is he
ginnende

verworden
is het ee

moderne

Marie
Bruggen

„Het huis
v. Hille—

Boudier—
geven er
we than
dit soort

Ik acht l
de lozere
al is het
schreven,
volle ver

Mevr.

in de „l

kinderen

van dat

begrüpfel

en ontvi

om nog

toen ze

in enkel

alles bev

is, zooal

voor der

een blik

²⁾ Zie hierover uitvoerig Dr W. A. van Es, De eigendom
in den Pentateuch, blz. 323 e.v.